

Pontoppidan og rabbinerens datter

HENRIK LOFT NIELSEN

Henrik Pontoppidan nedskrev to erindringsbilleder om sit bysbarn Rebekka, rabbinerens ældste datter i Randers. Den første tekst, "Præstens Datter. Et Minderids", blev trykt i *Tidsskrift for jødisk Historie og Literatur* i 1918. Pontoppidan sendte også manuskriptet til oversætteren Mathilde Mann med ordene: "Hvad nu endelig angår det lille Erindringsbillede af en jødisk Præstedatter" [...] "så sender jeg det her. De må selv afgøre, om det er værd at oversætte [til tysk]. En Novelle må det i hvert Fald ikke kaldes. *Et Mindeblad* f. Eks." – Oversat blev det dog ikke, hverken til tysk eller noget andet fremmedsprog.

Teksten blev taget frem igen i 1930, omarbejdet, og trykt som en del af tredje bind af samlingen *Fortællinger og Skitser*. Titlen var blevet ændret til "Rabbinerens Datter" og undertitlen "Minderids" var væk, samtidig med at det jødiske tema var fremhævet og det selvoplevede præg trådt i baggrunden.

Begge versioner bygger på en episode der fandt sted på et badehotel i Blokhus mange år før, i sommeren 1887. Dengang var Pontoppidan 30 år og befandt sig i en kritisk fase af sit ægteskab med Mette Marie Hansen. Det var den egentlige årsag til at han sammen med sin yngre bror Valdemar tog på denne vesterhavsferie.

Rabbiner Wreschners datter Rebekka var 22 år, hun havde mod på livet og havde af sin tante i Breslau fået en pengegave der tillod hende at tage på badehotel på den jyske vestkyst. Pontoppidan og Rebekka kendte hinanden fra Randers, eftersom hans skolekammerat Carl Adolph Bruhn var storebror til hendes nære veninde Amalie Louise. Rebekka boede hjemme hos sine forældre i Apotekerstræde, de var ialt 10 søskende, og hun levede af at undervise i klaverspil.

Rebekka var opdraget som ortodoks jøde og som sådan forpligtet til nøje at overholde spiseregler og sabbatsforskrifter. Det gav nogle praktiske problemer i forbindelse med hotelopholdet. Den konflikt der opstod som følge heraf viste sig som tingene udviklede sig at være uoverstigelig for hende og hun måtte give op og rejse hjem i utide. Det kom der en sørgmunter fortælling ud af, som tangerede to emnekredse der altid havde haft Pontoppidans bevågenhed, dels det jødiske tema og dels den undertrykkelse der er knyttet til religiøs opdragelse, og som han kendte ud og ind i den form hans far udøvede den. Det jødiske havde han

for sine øjne til daglig i Randers der i hans ungdom stadig havde en stor jødisk befolkningsgruppe.

Der er i de seneste år kommet oplysninger frem om Rebekka der tegner et billede af hende der langt hen ad vejen bekræfter Pontoppidans beskrivelse af hende som et belæst og videbegærligt menneske. Det er rabbiner Wreschners oldebarn der har indsendt billeder af nogle af Rebekkas ejendele til redaktionen af netstedet www.henrikpontoppidan.dk. Et portrætfoto af Rebekka samt breve og digte er lagt på netstedet hvor de kan ses.

Blandt hendes efterladte bøger findes Ibsens *Et Dukkehjem* fra 1879 og Lessings *Nathan der Weise*, den sidste bog nævner Pontoppidan udtrykkelig i "Rabbinerens Datter".

På rejsen til Blokhus havde Pontoppidan truffet den 25-årige Antoinette Kofoed fra København som var på vej samme sted hen sammen med sin ældre søster. Pontoppidan og Antoinette blev forelskede i hinanden under opholdet i Blokhus og blev gift i 1881 efter udløbet af de obligatoriske fire år efter hans skilsmisse fra Mette Marie Hansen.

Hvad Pontoppidan har oplevet i Blokhus må Antoinette have delt med ham. Et lille træk der går igen i begge versioner af fortællingen, viser det. De to behjertede damer der tager sig af Rebekka efter at hun er stået af vognen, tvunget af solens nedgang og sabbatens indtræden, kan ikke være andre end Antoinette og hendes søster. Han beretter at de to var de eneste der sagde farvel til hende da hun rejste hjem dagen efter den mislykkede skovtur. Pontoppidan så hende aldrig mere, vidste kun at hun døde ung og ugift under sørgelige forhold.

Ved hjemkomsten til Randers indviede Rebekka veninden Amalie i sine oplevelse hvilket fik veninden til at digte følgende vise:

Klagesang over Rebekka

(da hun var bleven Pontoppidan-janer.)

Stakkels Rebekka! jeg maa dig beklage,
dydig og sød du fra mig drog af Sted;
ak! men hvorledes at du kom tilbage,
derom du sikkert véd selv lidt Besked.

Før var du dydig og ren i din Tanke,
ofte du rensed min Sjæl og mit Sind;
men ved formeget med "Henrik" at vanke,
stjal der sig i dig lidt Daarlighed ind.

Før var imellem maaske du lidt snærpøt,
vilde ej tale med den eller den;
ofte for mig har din Mening du tærpet,
om af en Yngling at have til Ven.

Nu er du bleven Pontoppidan-janer,
han har dig fanget udi sine Garn;
hvorhen det fører, det ikke du aner,
stakkels forblindede, daarlige Barn!

O, vend dog om før det end er for silde,
jeg skal som forhen dig kraftig staa bi;
gør du det ikke da gaar det dig ilde, –
nu er jeg herved for Ansaret fri!

Din meget bedrøvede gamle Mage
Amalie Bruhn.

*

Fire år efter Blokhusrejsen blev Rebekkas 23-årige bror Alfred Wreschner anholdt i København. Han var handelsrejsende for et tysk firma som mistænkte ham for at beholde penge, som han opkrævede for firmaet. Han blev meldt til politiet og afhentet til afhøring på hovedpolitigården på Nytorv. Da betjenten gjorde klar til at kropsvisitere ham, trak han en revolver og skød sig op gennem munden. Skuddet var øjeblikkeligt dræbende. Det skete 17. marts 1891. Han var i forvejen under mistanke for et meget stort pengeskabstyveri i Brugsforeningens kontor et halvt år før. Indbruddet mentes begået af en person der var kendt med stedet og forholdene, derfor pegede pilen på Alfred der tidligere havde være ansat der.

Nyheden med navns nævnelse blev spredt til aviser over hele landet. Alfreds forældre satte dødsannonce i Amtstidende, ellers blev dødsfaldet ikke meget omtalt i Randers-aviserne, utvivlsomt af hensyn til familien. Pontoppidan har næppe hørt om det på det tidspunkt; han befandt sig i Sverige på hjemrejse fra et stipendieophold i Berlin.

På Rebekka blev virkningen fatal. Omkring 23. marts, en uge efter Alfreds død, fik hun en række maniske anfald som medførte, at hun måtte indlægges på Randers Sygehus. Herfra blev hun 2. april overført til Sindssygehospitalet i Risskov ved Aarhus hvor hun døde lørdag morgen den 4. april "blidt og rolig".

ABSTRACT

In 1918, Henrik Pontoppidan published a small text based on a holiday memoir. It is called *The Priest's Daughter* and is about a young orthodox Jewish girl, who wants to spend her summer holiday at a seaside hotel in Blokhus, Denmark. It is not a success, she does not fit in and has to go back to her family before time. In this article, Henrik Loft Nielsen traces the story back to the summer of 1887, when Pontoppidan spent a prolonged holiday in Blokhus at the same time as a young Jewish girl from his native town, Randers. Loft Nielsen tells the girl's story up to its sad ending in 1891.

On this holiday, Pontoppidan also met another young woman, Antoinette Kofoed, who was to become his second wife later. She too plays a part in the story.

In 1930 the short story was republished in a rewritten form and with the title *The Rabbi's Daughter*.

Henrik Loft Nielsen (f. 1932), Cand.polyt., fhv. lektor, mangeårig medarbejder og bidragsyder til netstedet www.henrikpontoppidan.dk